

УДК 330.15:502.35

Мезенцева І.В., канд. географ. наук, доцент
Академія рекреаційних технологій і права

МЕТОДИКА РОЗРОБКИ ІНДИКАТОРІВ ДЛЯ МОНІТОРИНГУ КУРОРТНИХ ТЕРИТОРІЙ

В статті розглянуто методику розробки індикаторів для моніторингу курортних територій, проаналізовано основні етапи ефективного розвитку курортних територій.

Ключові слова: моніторинг курортних територій, раціональне використання та охорона туристичних ресурсів.

Mezentseva I.

METHODS OF DEVELOPMENT OF INDICATORS OF RESORT TERRITORIES MONITORING

The article examines methods of development of indicators of resort areas monitoring, analyzes the main stages of effective development of resort territories.

Key words: monitoring of resort territories, rational use and protection of tourist resources.

Мезенцева И. В.

МЕТОДИКА РАЗРАБОТКИ ИНДИКАТОРОВ ДЛЯ МОНИТОРИНГА КУРОРТНЫХ ТЕРРИТОРИЙ

В статье рассмотрена методика разработки индикаторов для мониторинга курортных территорий, проанализированы основные этапы эффективного развития курортных территорий.

Ключевые слова: мониторинг курортных территорий, рациональное использование и охрана туристических ресурсов.

Постановка проблеми в загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Підвищення рівня раціонального використання туристичних ресурсів є важливим завданням державного значення. З однієї сторони, туризм виступає споживачем певних туристичних благ і зацікавлений у їх збереженні, з іншої – зростання попиту призводить до збільшення антропогенного навантаження на туристичні ресурси. Тому моніторинг курортних територій вимагає створення ефективної інформаційно-аналітичної системи, яка дасть змогу аналізувати і діагностувати теперішню та перспективну ситуацію раціонального використання та охорони туристичних ресурсів на таких територіях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. На сучасному етапі спостерігається недосконалість методичного інструментарію здійснення моніторингу курортних територій. Вагоме методологічне підґрунтя становлять методичні розробки визначення комплексної оцінки ефективності розвитку досліджуваних територій в економічному, соціальному та екологічному аспекті. У такій площині здійснювали своє дослідження провідні вітчизняні науковці різних спеціальностей – економісти, екологи, географи: О. Веклич [3], Т. Галушкіна, Л. Грановська [4], З. Герасимчук [5; 6], М. Гудзь, П. Гудзь [7], Б. Данилишин [8], Н. Зіновчук [9], В. Кравців [10], С. Кузик [11], Г. Монастирський [13], Т. Ткаченко [17], І. Школа [15] та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. На сьогоднішній день залишається невирішеною проблема раціонального використання туристичних ресурсів на курортних територіях.

Адже, розбудова сучасної туристичної індустрії в Україні вимагає наукового підходу до розв'язання проблем туризму. Правильно організована система аналізу показників ефективності розвитку курортних територій дозволить найбільш точно оцінити економічний, екологічний та соціальний ефект їх функціонування та вибрати найбільш перспективні напрями щодо досягнення сталого розвитку досліджуваних територій.

Формулювання цілей статті. Основною проблемою курортно-туристичного регіону є невідповідність наявного потенціалу способу його функціонального використання. Тому метою статті є формування методологічної бази моніторингу курортних територій, яка забезпечить соціо-еколого-економічний розвиток досліджуваних територій.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Ефективність розвитку курортних територій залежить від комплексу взаємопов'язаних чинників, які на них впливають, а також визначають тенденції їх розвитку. Однією з найважливіших категорій розвитку території є економічна ефективність, для якої характерні властивості динамічності й історичності. На всіх етапах історичного розвитку суспільство завжди цікавило питання: ціною яких витрат і ресурсів досягається кінцевий виробничий результат. Тому вихідна модель кількісної оцінки ефективності становить співвідношення між економічними витратами на розвиток курортного потенціалу територій та досягнутими результатами від їх функціонування. Максимізація кінцевого результату з одиниці витрат на розвиток курортних територій або мінімізація витрат на одиницю кінцевого результату – така первинна мета розвитку територій.

На основі узагальнення методичних досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених, раціональності процесів використання та охорони туристичних ресурсів досліджуваних територій, науковці З. Герасимчук та Л. Матвійчук [6] розробили методіку моніторингу курортних територій. На їхню думку, аналізувати та оцінювати ефективність розвитку території необхідно не в статично, а в динаміці з урахуванням процесів використання та охорони туристичних ресурсів курортних територій.

Перш, ніж розпочати проводити моніторинг курортних територій, необхідно провести аналіз раціонального використання та охорони туристичних ресурсів курортних територій. Діагностику ефективності розвитку курортних територій слід проводити за певним алгоритмом взаємоузгоджених дій, які систематизовано в чотири етапи: I – обґрунтування аналітичного дослідження, що передбачає виділення мети, завдань і методів оцінки ефективності розвитку досліджуваних територій; II – визначення ступеня забезпеченості туристичними ресурсами курортних територій; III – аналіз розвитку території за критеріями раціональності використання та охорони туристичних ресурсів; IV етап – визначення економічної, екологічної ефективності розвитку курортних територій (рис. 1).

На першому, підготовчому етапі здійснюється вибір мети, завдань, об'єкта, предмета та методів аналітичного дослідження ефективності розвитку курортних територій.

Метою аналітичного дослідження є аналіз, а також кількісна і якісна оцінка процесів використання та охорони природних та історико-культурних туристичних ресурсів. Об'єктом – методологічні підходи щодо моніторингу курортних територій, предметом – ефективність розвитку курортних територій.

Основними завданнями є: визначення ступеня забезпеченості туристичними ресурсами курортних регіонів; вибір індикаторів, що характеризують розвиток курортних територій; виявлення критеріїв раціональності використання та охорони туристичних ресурсів курортних територій; оцінка раціонального використання та охорони туристичних ресурсів курортних територій; визначення соціо-еколого-економічної ефективності розвитку курортних територій.

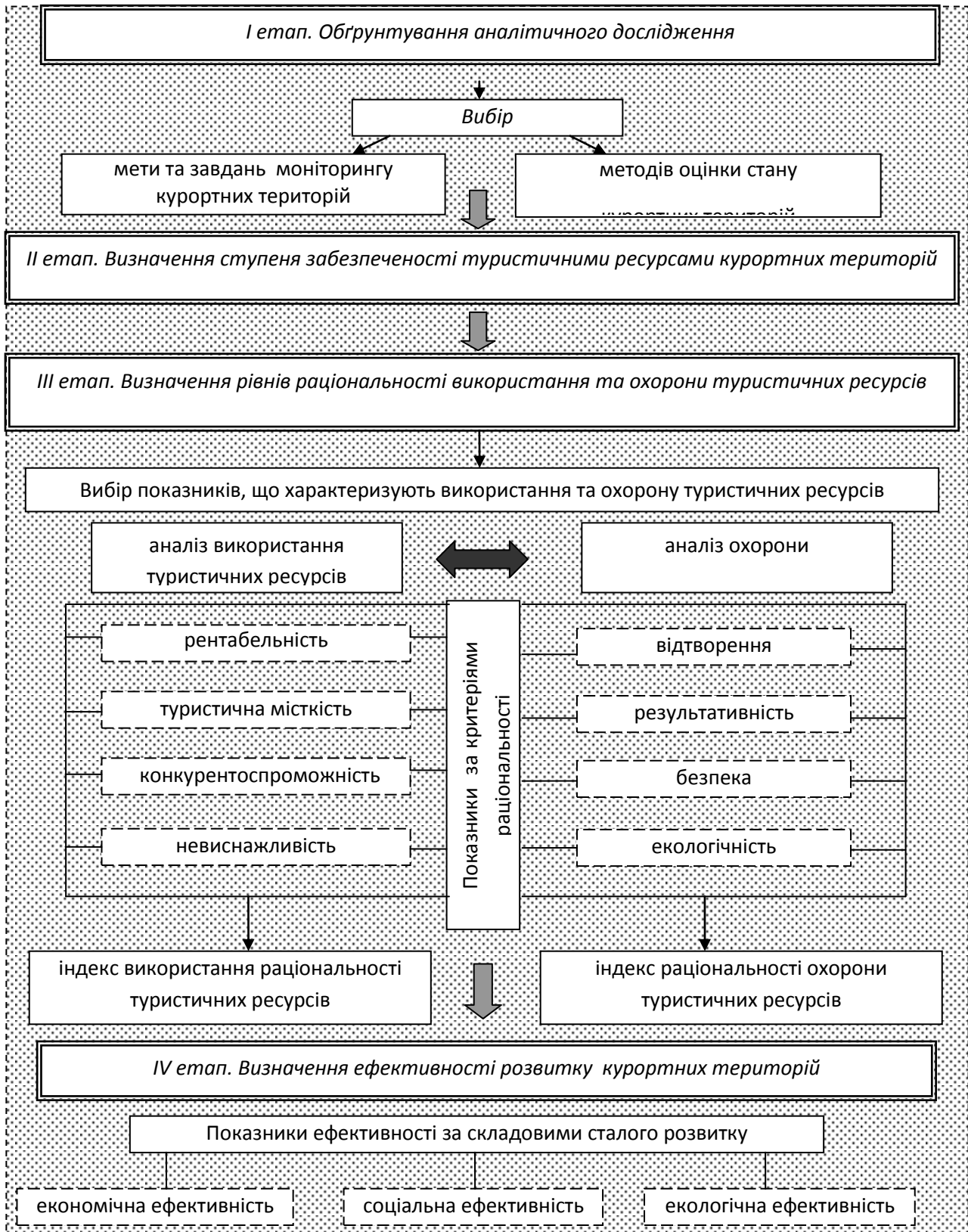

Рис. 1. Методика розробки індикаторів для моніторингу курортних територій

Оцінювання ефективності розвитку курортних територій базується на оцінці раціонального використання та охорони туристичних ресурсів. Єдиного підходу як до визначення раціонального використання та охорони туристичних ресурсів, так і до

визначення ефективності розвитку територій у науковій літературі не існує. Найпоширенішими напрямками є визначення ефективності як співвідношення отриманого результату з витратами вкладеними у цей результат та співвідношення отриманого результату з наміченими цілями. Ефективність розвитку території визначається як результат процесів використання та охорони туристичних ресурсів курортних територій, які в свою чергу оцінюються за допомогою інтегральних показників.

Використання в оцінці інтегрального показника ставить проблему вибору методу оцінювання. У широкому значенні під методом розуміють спосіб досягнення будь-якої мети або вирішення конкретного завдання [10]. Тому під методами оцінювання ефективності розвитку курортних територій слід розуміти способи кількісного та якісного виміру рівня раціональності використання та охорони туристичних ресурсів. Головною метою такого дослідження є отримання результатів, які можуть бути використані для цілей підвищення ефективності розвитку курортних територій.

Важливим етапом дослідження є визначення ступеня забезпеченості туристичними ресурсами курортних територій. Досліджуючи цю проблематику, слід відмітити, що в багатьох методиках перевага надається бальним, як правило, експертним оцінкам дослідження туристичних ресурсів курортних регіонів. Бальна система оцінок на практиці застосовується досить широко, особливо у тих випадках, коли будь-яке явище не піддається точному виміру, але є потреба хоча б у приблизній його оцінці [11].

Сутність бального підходу оцінки історико-культурних ресурсів курортних територій полягає в тому, що оціночні шкали побудовані на подальшій структуризації видових компонентів згідно з історико-культурною важливістю об'єктів, що їх характеризують, і часу, необхідного для огляду таких об'єктів. Необхідний час огляду визначають спеціалісти-експерти. Чим більше часу необхідно для пізнання об'єкту, тим вища пізнавальна цінність, а це значить, що вищий оціночний бал йому присвоюється.

Так, В. Мацола пропонує оцінювати рекреаційну значимість території за щільністю пам'яток історії та культури на 100 км² площі. При цьому пропонується визначати щільність пам'яток найвищого класу (загальнонаціонального і міжнародного значення). За базову основу приймаються показники в Україні, де щільність усіх фіксованих пам'яток складає 7,9 одиниць на 100 км², а пам'яток загальнонаціонального значення – 0,7 і відповідно по Львівській області – 18 і 1,8. Виходячи з таких даних, В. Мацола пропонує оцінювати одним балом території, де ці показники складають менше 7,9, двома балами – 8–18 і трьома – понад 18 од/100 км² [12]. Недоліком є те, що такий підхід може використовуватись для оцінки туристичних ресурсів великих курортних регіонів, а не для визначення історико-культурного туристичного потенціалу поселення чи навіть окремого адміністративного району.

Для оцінки забезпечення туристичними ресурсами також використовують метод бальних оцінок. Найвищим балом науковці оцінюють показник групи пам'ятників, що мають високу архітектурно-мистецьку цінність. Далі об'єднують покомпонентні бали окремих компонентів оцінок в інтегральну величину, яка і характеризує пізнавальну цінність туристичних ресурсів.

Для зручності оцінювання (співставлення і порівняння оціночних параметрів) автори вводять поняття «коефіцієнта пізнавальної цінності», який дорівнює відношенню суми отриманих балів оцінки окремого поселення, місцевості до максимально можливої кількості балів, яка наведена в шкалі оцінок.

Згідно з цією методикою, зазначений коефіцієнт зручний для визначення рівня привабливості не лише історико-культурних ресурсів, але й природних. Для цього дослідники пропонують поділити отриману суму балів на максимально можливу кількість балів у розрізі окремих блоків туристичних ресурсів.

Зазначені методики дозволяють провести оцінку забезпеченості туристичними ресурсами курортних територій. Однак, автори зосереджують свою увагу на природних

та історико-культурних туристичних ресурсах, залишаючи поза увагою соціально-економічні ресурси курортних територій, які займають одну з ключових позицій у дослідженні, адже сучасний турист бажає комфортно провести свій відпочинок. Крім того, зазначені методики спрямовані на визначення туристичного потенціалу території, що не повною мірою характеризує саме курортні регіони і є лише основою для подальших досліджень [6].

Тому одним з етапів моніторингу курортних територій є визначення ступеня їх забезпеченості туристичними ресурсами. Оцінивши, таким чином, курортні території та здійснивши їх оцінку, отримуємо величину, яка буде характеризувати рівень забезпеченості туристичними ресурсами курортних регіонів України.

В аналізі раціонального використання туристичних ресурсів зацікавлені різні суб'єкти туристично-курортної діяльності, зокрема: курортні регіони, органи державного управління оцінки курортних можливостей та загроз, інвестори, які бажають вкласти кошти в розвиток курортних територій. Слід зазначити, що процес буде раціональним тоді, коли охорона буде закладена вже в процесі використання туристичних ресурсів.

На сучасному етапі розвитку курортних територій важливим є дослідження наявних методик оцінки використання та охорони туристичних ресурсів з метою подальшої діагностики ефективності розвитку досліджуваних територій, що дозволить більш комплексно та системно підійти до вирішення проблеми.

Досліджуючи методики оцінки раціонального використання та охорони туристичних ресурсів, слід зазначити, що в багатьох з них перевага надається оцінці окремих видів туристичних ресурсів, проте лишається поза увагою самі процеси їх використання та охорони.

Аналіз наукової літератури з цієї проблематики дозволяє здійснити групування думок вчених за такими напрямками, а саме: виділення основних показників, що характеризують процеси використання туристичних ресурсів та формування системи показників охорони туристичних ресурсів за критеріями раціональності. Більшість дослідників, вивчаючи проблеми використання туристичних ресурсів, базуються на показниках їх прибутковості, властивостях туристичних ресурсів приваблювати туристів тощо.

Для оцінки раціональності використання туристичних ресурсів доцільно розраховувати такі показники, як рентабельність, туристична місткість, конкурентоспроможність, невиснажливість, а раціональність охорони туристичних ресурсів, базується на показниках відтворення, результативності, безпеки та екологічності.

Важливе значення для оцінки раціональності використання туристичних ресурсів має показник рентабельності. Оцінювання рентабельності обчислюється на основі фонду оплати праці, яка означає, скільки чистого прибутку курортного підприємства припадає на 100 грн. заробітної плати трудового колективу. Зважаючи на те, що рентабельність – поняття, яке характеризує економічну ефективність використання туристичних ресурсів, за якої курортні підприємства за рахунок грошової виручки від реалізації туристичної продукції повністю відшкодовують витрати на їх виробництво й одержують прибуток, розраховувати даний показник доцільно з позицій прибутку.

Варто зазначити, що рентабельність виражає міру ефективності використання туристичних ресурсів шляхом визначення відношення чистого прибутку від реалізації туристичного продукту до його собівартості та залежить від інвестиційних ресурсів. Інвестор вкладатиме інвестиції саме в курортну територію чи галузь з порівняно вищими ознаками конкурентоспроможності, тобто саме туди, де потенційна окупність інвестиційних вкладень буде вищою та швидшою. Показники аналізу інвестиційної привабливості регіонів розглянуто в роботі В. Савчука, С. Пріліпко, Е. Величко [16].

Показник конкурентоспроможності туристичних ресурсів досліджує у своїх працях І. Школа. Дослідник припускає, що за рахунок «привабливості» можна

здійснити подвоєння кількості туристів, виводить «модифікований коефіцієнт привабливості». Відповідно до твердження вченого, кожна географічна точка має свої неповторні відмінності і набір характеристик, які здійснюють вплив на коефіцієнт «привабливості» певної території для різних груп населення. До таких характеристик науковець відносить інфраструктуру, оригінальну місцеву кухню, якість медичних послуг та ін. На основі цих тверджень, дослідник для врахування такого роду чинників запропонував ввести рейтингову шкалу для оцінки кожного з параметрів «привабливості» щодо географічного положення туристичної території, а для кожної групи населення визначити важливість конкретної «привабливості» [15].

Показник туристичної ємності щодо використання туристичних ресурсів більшість дослідників розраховують на основі туристичних потоків. Деякі дослідники визначають ємність туристичного ринку як обсяг реалізованих в межах курортної території туристичних продуктів протягом певного періоду. Ємність туристичного ринку може бути розраховано як у натуральному, так і у вартісному виразі.

Іншим критерієм раціонального використання туристичних ресурсів є невиснажливість. Л. Дядечко у своїх дослідженнях невиснажливість туристичних ресурсів визначає шляхом розрахунку нетто- та бруто-інтенсивності. Нетто-інтенсивність за визначенням дослідника означає, яка частка (%) населення країни (регіону) або якої-небудь демографічної групи здійснила хоча б одну туристичну поїздку за рік чи за інший період часу, наприклад, сезон. Показник інтенсивності «брутто» означає, скільки туристичних подорожей припадає в середньому на одного жителя країни (регіону) за який-небудь період.

Відтворення туристичних ресурсів розглядається більшістю вчених на основі показників біорізноманіття та природно-заповідного фонду. Цей показник є одним з напрямів концепції збалансованого розвитку, яка передбачає гармонізацію економічної, екологічної та соціальної складових розвитку, коеволюцію суспільства та біосфери і базується на природоохоронних принципах управління природними системами.

Кардинальні зміни довкілля, пов'язані з освоєнням природи людиною, призводять до розімкнення локального та глобального кругообігу речовини та енергії, до порушення структури природних екосистем, внаслідок чого змінюється система взаємозв'язків та функцій, що забезпечують механізм підтримки придатних для життя умов навколишнього середовища [14].

Результативність розглядається науковцями у більшості випадків, як досягнуті результати у порівнянні з цілями, що зіставлені з використаними для досягнення цих цілей ресурсами. Так, Т. Царик, В. Файфура результативність визначають як витрати на капітальні вкладення, необхідні для природоохоронних заходів у країні або регіоні [18].

Результативність охорони туристичних ресурсів характеризує дієвість охоронних заходів для досягнення поставлених цілей. Цей показник доцільно виражати на основі показників відвернених економічних збитків від порушення туристичних ресурсів курортних територій, як їх руйнування, забруднення, деградація, поширення туристичної дигресії. Результативністю використання туристичних ресурсів є також кількість оздоровлених осіб, тому слід взяти за основу при визначенні показника.

Іншим критеріальним показником охорони туристичних ресурсів є безпека. Як зазначають З. Герасимчук та А. Олексюк, підхід до діагностики екологічної безпеки повинен базуватися на ідентифікації факторів впливу на стан безпеки регіону [5]. Серед відносних показників екологічної безпеки автори роблять акцент на показниках природоємності. Як зазначає В. Кравців [10], «основну причину загострення екологічної ситуації швидше всього треба шукати не в масштабах розвитку продуктивних сил, а в характері економічних відносин, що панують у суспільстві». Саме показники природоємності, з погляду вчених, є досить інформативними для характеристики типу і рівня еколого-економічних відносин [5].

Оцінюючи кількісні показники розвитку курортних територій, сучасний науковець М. Гудзь пропонує умовно звести їх до критеріальних ознак, однією з яких є

екологічний та санітарно-епідеміологічний стан середовища: повітряного басейну, ґрунтових вод, шумовий і радіаційний фон, рекреаційне навантаження, озеленення території [7].

Екологічність як показник охорони туристичних ресурсів повинен базуватися на показниках екологічного стану туристичних об'єктів та курортних територій. Екологічність визначається багатьма науковцями як показник, що характеризує обсяг ресурсів, які використовуються для виробництва продукції та зменшення забруднення [9].

Аналіз використання та охорони туристичних ресурсів є важливим моментом дослідження та входить в інтереси всього суспільства, тому раціональність досліджуваних процесів слід оцінювати, виходячи зі ступеня досягнення цілей суспільства в туристичній галузі.

Для оцінки досліджуваних процесів курортних територій необхідно проаналізувати такі показники, як обсяг фінансування на розвиток досліджуваних територій; їх туристичне інфраструктурне забезпечення; розподіл об'єктів природно-заповідного фонду; кількість оздоровлених осіб в санаторно-курортних закладах тощо. Таким чином, раціональність досліджуваних процесів пропонуємо обчислювати на основі інтегральних індексів, які в свою чергу базуються на визначених нами критеріях раціональності.

Відповідно до представленої методики моніторингу курортних територій, наступний етап дослідження полягає у здійсненні оцінки ефективності їх розвитку. Розвиток курортних територій здійснюється через механізми регулювання економічної, екологічної, соціальної діяльності суспільства та аналізується лише на основі їх зовнішніх результатів за допомогою чітко визначених критеріїв дослідження. Правильно проаналізована ситуація дозволяє підібрати ефективні інструменти впливу для досягнення цілей підвищення рівня ефективності розвитку курортних територій як умови їх сталого розвитку. Останнім часом провідні вітчизняні науковці у галузі регіональної економіки все частіше групують показники розвитку територій, в тому числі курортних, за трьома великими групами відповідно до складових сталого розвитку або сфер життєдіяльності населення: економічні, соціальні та екологічні (Є. Борщук [1], Б. Буркинський [2], З. Герасимчук [5], Б. Данилишин [8]). Такий підхід є оптимальним, адже дає змогу найповніше розкрити всі моменти процесів розвитку курортних територій.

Аналіз економічної літератури щодо ефективності засвідчив багатозначність цього поняття. Загальним для всіх визначень є уявлення про ефективність як про здатність системи до досягнення мети, якою виступає задоволення інтересів споживачів (в нашому випадку відпочиваючих, туристів та екскурсантів), раціональне використання туристичних ресурсів, підвищення рентабельності та результативності досліджуваних процесів. Реалізація цілей складає основний зміст ефективності розвитку курортних територій. Якщо цілі не досягнуті, то розвиток курортної території не може бути визнаний ефективним. Разом з тим сам факт отримання результату не дає можливості визначити, ефективно або неефективно досягнута мета, якщо не встановлено співвідношення витрат і результатів такої діяльності. Вимога економічності передбачає встановлення певної відповідності між отриманими результатами і витратами на їх досягнення.

Для моніторингу курортних територій слід скористатися складовими ефективності, виділеними відомим економістом Д. Сінком, а саме:

- дієвість – рівень досягнення поставленої мети, в нашому випадку підвищення рівня ефективності розвитку курортних територій;
- економічність – рівень використання туристичних ресурсів, тобто обґрунтоване в масштабах їх використання в межах курортних територій;
- прибутковість як співвідношення між валовим доходом і сумарними витратами;

– продуктивність – співвідношення кількості виробленого туристичного продукту до спожитих ресурсів.

Виходячи з цього, ефективність розвитку курортних територій можна оцінити через систему показників, що відображають кожну з названих ознак. Такий підхід до розуміння сутності та оцінки ефективності системи набув значного поширення у зарубіжних системах оцінки ефективності. Тому ефективність курортних територій доцільно аналізувати на основі критеріїв, які передбачають раціональне використання та охорону туристичних ресурсів. Таким чином, дослідження залежностей показників економічного зростання курортних територій та раціонального використання і охорони туристичних ресурсів повинні вказати на ефективність існуючих заходів щодо підвищення рівня раціональності, за яких умов збільшення економічного благополуччя курортних регіонів повинно відобразитися на покращенні стану туристичних ресурсів.

Так, економічна ефективність характеризується системою економічних показників, які відображають кількісний об'єм використання туристичних ресурсів та якість їх охорони. До них віднесемо показники фінансово-економічної діяльності курортної галузі, величину витрат на охорону туристичних ресурсів, стан матеріально-технічної бази курортної території, як виду туристичних ресурсів, показники туристичних потоків в курортних регіонах, показники використання робочої сили. Також економічний ефект виникає в результаті отриманої економії туристичних ресурсів, що, по-перше, зменшує їх собівартість; по-друге, збільшує обсяг реалізованих курортних послуг тощо.

Показники соціальної ефективності розвитку курортних територій вимірюються кількістю туристів, які отримують якісний туристичний продукт, кількістю оздоровлених осіб, які підвищують свій рівень пізнання шляхом використання туристичних ресурсів. Соціальний ефект може виявляється у покращенні умов праці працівників курортної галузі, умов проживання населення курортної території тощо.

Показники екологічної ефективності розвитку курортних територій можна вимірювати розмірами території чи акваторії, яка володіє екологічною стійкістю і не піддається впливу господарської діяльності. Екологічний ефект отримуємо в результаті зменшення нераціональності використання туристичних ресурсів курортних територій. Цей ефект можна також оцінити шляхом визначення суми, на яку зменшилися екологічні виплати курортних підприємств або попереджені збитки за рахунок реалізації охоронних заходів.

Зважаючи на специфіку дослідження, ефективність розвитку курортних територій у найбільш загальному вигляді можна представити за допомогою інтегрального показника, який визначається як співвідношення суми результатів, отриманих від реалізації заходів щодо розвитку досліджуваних територій.

Зазначені показники базуються на системі величин, які:

- відображають стан курортних територій, а також усіх видів туристичних ресурсів;

- сприяють стимулюванню раціональності при використанні та охороні туристичних ресурсів;

- виконують критеріальну функцію, тобто для кожного з показників мають бути визначені правила інтеграції їх значень.

У кінцевому значенні ефективність розвитку курортних територій визначається рівнем задоволення туристичних потреб економічного, екологічного та соціального спрямування. Критерієм ефективності розвитку курортних територій, є максимізація стійкої у часі інтегральної економіко-соціо-екологічної ефективності.

Висновки. Отже, застосування запропонованого методичного підходу до моніторингу курортних територій дозволить визначити, на якій стадії перетворень перебувають досліджувані території, а також окреслити пріоритетні напрямки підвищення ефективності їх розвитку та забезпечити охорону туристичних ресурсів у процесі їх використання.

Список використаних джерел:

1. Борщук Є.М. Основи теорії стійкого розвитку еколого-економічних систем: монографія / Є.М. Борщук. – Львів: Раст – 7, 2007. – 436 с.
2. Буркинський Б.В. Економико-екологіческие основы регионального природопользования и развития: монографія / Б.В. Буркинський, В.Н. Степанов, С.К. Харичков. – Одеса: ИПРЭИ НАН України, 2005. – 575 с.
3. Веклич О.О. Економічний механізм природокористування: аналіз дієвості / О. Веклич // Вісник НАН України Економіка: [зб. Наук. Праць]. – 2002. – Вип. 8. – С. 35–42.
4. Галушкіна Т.П. Теоретичні аспекти еколого-орієнтованих управлінських рішень у сфері природокористування (на прикладі території поліфункціонального призначення) / Т.П. Галушкіна, Л.М. Грановська // Вісник національного університету водного господарства та природокористування. Економіка: [зб. Наук. Праць]. – Рівне, 2007. – Вип. 4(40), Ч.2. – С.95-101.
5. Герасимчук З.В. Екологічна безпека регіону: діагностика і механізм забезпечення: монографія / З. Герасимчук, А. Олексюк. – Луцьк: Надгир'я, 2007. – 280 с.
6. Герасимчук З.В. Раціоналізація процесів використання та охорони туристичних ресурсів: монографія / З. Герасимчук, Л. Матвійчук, Б. Герасимчук – Луцьк: Волиньполіграф, 2014. – 468 с.
7. Гудзь М.В. Формування механізму управління стратегією відтворення потенціалу території / Гудзь М., Головова Л., Порохня В., Гудзь П. та інші. Організаційно-економічні засади розвитку потенціалу соціально-економічних систем: монографія. – Запоріжжя: Вид-во КПУ, 2011. – 445 с.
8. Данилишин Б.М. Екологічна політика сталого розвитку: монографія / Б.М. Данилишин. – Донецьк: ТОВ Юго-Восток, Лтд, 2008. – 256 с.
9. Зіновчук Н.В. Екологічна політика в АПК: економічний аспект: монографія / Н. Зіновчук. – Львів: ЛДАУ, 2007. – 392 с.
10. Кравців В.С. Екологічна безпека як об'єкт регіональної політики / В. Кравців // Регіональна економіка: [зб. Наук. Праць]. – 1999. – № 1. – С. 124–134.
11. Кузик С. Теоретичні проблеми туризму: суспільно-географічний підхід: монографія / С. Кузик. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2010. – 254 с.
12. Мацола В.І. Рекреаційно-туристичний комплекс України: монографія / В. Мацола. – Львів: Інститут регіональних досліджень НАНУ, 1997. – 259 с.
13. Монастирський Г.Л. Методологічні аспекти ефективності управління економічним розвитком територіальних спільнот базового рівня: організаційний підхід / Г. Монастирський // Управління розвитком соціально-економічних систем. Економіка: [зб. Наук. Праць]. – Донецьк: ДонНУ, 2008. – С. 55–58.
14. Рахуба Є.С. Соціокультурне значення туризму / Є. Рахуба // Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету Економіка: [зб. Наук. Праць]. – 2010. – Вип. 16, Том II. – С. 90–101.
15. Розвиток туристичного бізнесу регіону: монографія / За ред. Школи І.М. – Чернівці: Книги – XXI, 2007. – 292 с.
16. Савчук В.П. Аналіз и разработка инвестиционных проектов: учебн. Пособ. / В. Савчук., С. Прилипка, Э. Величко – К.: Абсолют, 1999. – 304 с.
17. Ткаченко Т. І. Сталый розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу: Монографія / Т.І. Ткаченко. – 2-ге вид., випр. Та доповн. – К. : Київ. Нац. Торг.-екон. Ун-т, 2009. – 463 с.
18. Царик Т. Є. Основи екології / Т. Царик, В. Файфура. – Тернопіль: Генеза, 2003. – 208 с.

Рецензент д.е.н., професор Матвійчук Л.Ю.

УДК 338.48

Масечко І.В., аспірант

Луцький національний технічний університет

НАПРЯМИ МІЖНАРОДНОЇ ТА РЕГІОНАЛЬНОЇ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано роботу Міжнародної організації зі стандартизації (International Organization for Standardization, ISO), її роль і цінність для розвитку туризму, діяльність зі стандартизації туристичних послуг, що представляє потенційний інтерес для Всесвітньої туристської організації. Розглянуто національні стандарти туристичних послуг, які запроваджено різними членами ISO. Також у статті розглянуто актуальні проблеми розвитку стандартизації в Україні. Оскільки якість надання послуг має важливе значення для туристичних підприємств за умов жорсткої конкурентної боротьби та постійних змін.

Ключові слова: стандартизація, регіональні особливості, міжнародний стандарт, туристична послуга.

Masechko I.

DIRECTIONS OF INTERNATIONAL AND REGIONAL STANDARDIZATION OF TOURIST SERVICES IN UKRAINE

The article analyzes the work of the International Organization for Standardization (ISO), its role and value for the development of tourism, activities on the standardization of tourist services, which is of potential